

POLITICA BENEFICIALĂ A PAPIILOR INOCENȚIU AL VI-LEA ȘI URBAN AL V-LEA ÎN DIECEZA TRANSILVANIEI (1352-1370)

Răzvan Mihai Neagu

Preliminarii. Între anii 1309-1377, datorită unui complex de evenimente, care nu intră în atenția prezentului studiu, sediul papalității a fost transferat de la Roma la Avignon. În acest interval de timp la conducerea Sfântului Scaun s-au succedat numai pontifi de origine franceză: Clement al V-lea (1305-1314), Ioan al XXII-lea (1316-1334), Benedict al XII-lea (1334-1342), Clement al VI-lea (1342-1352), Inocențiu al VI-lea (1352-1362), Urban al V-lea (1362-1370) și Grigore al XI-lea (1370-1378)¹. Papii francezi au dat dovadă de o competență singulară în administrarea și conducerea Bisericii, mecanismele de guvernare ale acesteia fiind concentrate la nivelul persoanei pontifului. Unul dintre aspectele care caracterizează papalitatea avignoneză a fost politica beneficală, cu alte cuvinte, dreptul suveranului pontif de a dispune de beneficiile ecleziastice² majore și minore. Procesul de centralizare și concentrare a numirilor în funcții ecleziastice de către papalitate a început efectiv la 27 august 1265 prin decretala *Licet ecclesiarum* emisă de Clement al IV-lea. Acest proces a fost continuat de Ioan al XXII-lea, considerat fondatorul regimului de la Avignon, care a emis două constituții apostolice *Ex debito* (15 septembrie 1316) și *Execrabilis* (19 noiembrie 1317), prin care, practic, și-a asigurat monopolul numirilor în majoritatea demnităților ecleziastice seculare sau regulare, majore sau minore, interzicând și deținerea abuzivă a acestora³. Acest fapt a avut consecințe inclusiv la nivelul diecezei Transilvaniei.

Episcopia Transilvaniei a fost cea mai importantă dieceză catolică de pe teritoriul voievodatului și nu numai, și avea ca unitate administrativă de bază arhidiaconatul (protopopiatul). Cele 13 arhidiaconate componente s-au format între secolele al XII-lea și al XIII-lea (Cluj, Chezdî, Dăbâca, Satu Mare, Solnoc, Crasna, Ugocea, Tileagd, Hunedoara, Turda, Alba, Târnava și Ozd). Jurisdicția episcopului Transilvaniei includea și o parte a populației săsești, necuprinse în prepozitura liberă a Sibiului. Forma de organizare bisericească specifică sașilor ardeleni a fost capitlul (în varianta sa colegială) sau decanatul⁴. Astfel, arhidiaconatul de Dăbâca cuprindea decanatul de Bistrița, arhidiaconatul de Ozd decanatul de Reghin, arhidiaconatul Târnava decanatele Târnava Mare și Târnava Mică, iar arhidiaconatul de Alba decanatele Orăștie, Sebeș, Șpring, Șeica, Laslea, Saschiz, Rupea și Mediaș. Din punct de vedere canonic, episcopul Transilvaniei era sufragantul arhiepiscopului de Caloceș⁵.

¹ John Norman Davidson Kelly, *The Oxford Dictionary of Popes*, Oxford University Press, 1988, p. 212-227.

² Prin beneficiu ecleziastic denumim orice funcție bisericească, majoră sau minoră, care are atașat un venit. Astfel, pentru cazul de față numim beneficiu major demnitatea de episcop al Transilvaniei, iar în categoria beneficiilor minore se încadrează canonicatele, demnitățile capitulare și arhidiaconatele.

³ Guillaume Mollat, *Les Papes d'Avignon (1305-1378)*, Paris, 1912, p. 386-399; Bernard Guillemain, *Les Papes d'Avignon 1309-1376*, Paris, 2000, p. 51-55; Jörg Erdmann, *Quod est in actis non est in mundo. Päpstliche Benefizialpolitik in sacrum imperium des 14. Jahrhunderts*, Tübingen, 2006, p. 35-42; Jean Favier, *Les Papes d'Avignon*, Fayard, Paris, 2006, p. 224-259; Jorge Diaz Ibañez, *La provisión pontificia de beneficios eclesiásticos en el reino de Castilla durante el periodo aviñonés. Estado de la investigación en Lusitania Sacra*, 22, 2010, p. 63-84.

⁴ Detaliile despre organizarea ecleziastică a sașilor a se vedea la Paul Philippi, *800 de ani Ecclesia Theutonicorum Ultrasilvanorum* în vol. *800 de ani Biserica a Germanilor din Transilvania* editat de Thomas Nägler, Innsbruck, 2003, p. 13-34.

⁵ *Documente privind istoria României, seria C Transilvania*, veacul XIV, vol. III (1331-1340), Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1954, p. 253. Din arhidieceza de Caloceș mai făceau parte episcopii de Oradea, Cenad, Zagreb, Bosnia și Sirmium.

Problematica începuturilor episcopiei Transilvaniei și a evoluției acesteia până în secolul al XIV-lea a fost, în general, abordată în istoriografie, iar reluarea ei în contextul demersului nostru este inutilă⁶. Nu vom insista asupra acestui subiect.

Implicarea papilor Inocențiu al VI-lea și Urban al V-lea la nivelul diecezei Transilvaniei

Politica beneficală a papilor de la Avignon a interesat, în cazul episcopiei Transilvaniei, în timpul pontificatelor lui Inocențiu al VI-lea, Urban al V-lea și Grigore al XI-lea, capitlul catedral, dar și funcția episcopală.

Punctul de plecare al intervenției papale în episcopia Transilvaniei îl reprezintă actul din 8 octombrie 1325 emis la Avignon de Ioan al XXII-lea, prin care pontiful francez își rezerva dreptul exclusiv de a-i numi pe episcopii de Pécs și Transilvania⁷.

Prima numire a unui canonic de către un suveran pontif în capitlul catedral de la Alba, s-a petrecut la 3 iulie 1320. La această dată papa Ioan al XXII-lea l-a numit pe Ladislau fiul lui Andrei, canonic al Bisericii Transilvaniei, în așteptarea unui prebende. Papa preciza că decizia luată de el nu poate fi împiedicată de regulile în legătură cu numărul de canonici și nici de așezămintele și obiceiurile Bisericii Transilvaniei⁸. Această concepție arată clar faptul că papa ignora realitățile bisericesti locale, specifice capitlului și trimitea din Avignon un ordin, care trebuia îndeplinit. Autoritatea papală transcede statutele capitlului.

Papa Clement al VI-lea a fost cel care a promovat cea mai intensă politică beneficală în dieceza Transilvaniei, dintre toți papii francezi, numind 20 de canonici. Această masivă implicare dovedește perfecționarea sistemului politicii beneficale pus la punct de papii francezi, mecanism care a acționat cu destulă precizie și la granița lumii creștine.

Inocențiu al VI-lea a continuat politica beneficală, implicându-se, la rândul său, în numirile din cadrul Bisericii Transilvaniei. Acest papă a făcut numiri sau confirmări de demnitari capitulari arhidiaconi, canonici și preoți parohi.

Prima numire făcută de Inocențiu al VI-lea în biserica Transilvaniei a fost cea lui Ioan al lui Nicolae⁹, lector al Bisericii din Agria, care a fost desemnat arhidiacon de Târnava, la cererea regelui Ungariei, Ludovic I de Anjou. Acest fapt s-a petrecut la 13 iunie 1355, iar protejatul regal mai deținea canonicate cu prebendă la Agria, Zagreb și Alba Regală¹⁰. În actul papal se precizează că arhidiaconatul de Târnava i-a fost dat lui Ioan de episcopul Andrei. Într-o scrisoare adresată lui Ludovic de Anjou, datată 14

⁶ A se vedea următoarele lucrări: Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. IV, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 303-307; Gyula Kristó, *The Bishopricks of Saint Stephen, king of Hungary* în Violeta Barbu (edita) În onoare Paul Cernovodeanu, Ed. Kriterion, București, 1998, p. 55-66; Tudor Sălăgean, *Honorius III, Transylvania and the Papacy's Eastern Policy* în *Transylvanian Review*, volume VII, no. 4, 1998, p. 78-85; Răzvan Theodorescu, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos 400-1400*, Ed. Gramar, București, 2002, *ps sim*; Ioan Aurel Pop, *Românii și Maghiarii în secolele IX-XIV*, Ed. Tribuna, Cluj-Napoca 2003, p. 191, 196; Adinel Dincă, *Aprecieri preliminare privind alegerea episcopului Transilvaniei în secolele XIII-XIV în Transilvania (sec. XIII-XVII)*, *8 udii istorice* coordonator Susana Andea, Ed. Academiei Române, 2005, p. 162-186; Șerban Turcuș, *8i nt Gerad of Cenad. The Destiny of a Venetian around the Year One Thousand*, Romanian Cultural Institute, Cluj-Napoca, 2006, p. 18-22; Adrian Andrei Rusu, *Alba Iulia între fondarea eparhiei și capitala principatului Transilvaniei*, Alba Iulia, 2009, p. 26-36; Jakubinyi György, *Români ai Katolikus, Erdélyi Protestáns és Izraelita Vállási Archontológia*, Verbum, Kolozsvár, 2010, p. 23.

⁷ *Documente privind istoria României, seria C Transilvania*, veacul XIV, vol. II (1321-1330), Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1953, p. 163.

⁸ *Documente privind istoria României, seria C Transilvania*, veacul XIV, vol. I (1301-1320), Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1953, p. 367.

⁹ Acest personaj a avut o însemnătate deosebită în istoria Ungariei medievale, fiind cronicarul oficial al domniei regelui Ludovic I de Anjou.

¹⁰ *Documenta Romanae Historica, seria C Transilvania*, vol. X, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 332

iunie 1355 papa l-a înărit pe Ioan al lui Nicolae, ca arhidiacon de Târnava, precizând faptul că episcopul Andrei al Transilvaniei a dăruit respectivul arhidiaconat în temeiul puterii sale legiuite. Aceste mențiuni au fost făcute de papă deoarece el a auzit că *pomenitul episcop, la vremea acestei dăruiri sau numiri, era legat de unele pedepse de oprire din slujbă și afurisenie-acel Ioan lectorul neavând de acestea nicio cunoștință-el se îndoiește dacă această dăruire sau numire n-ar putea fi zdruncinată*¹¹ din două motive: situația canonică a episcopului și dacă arhidiaconatul de Târnava este păstrat sau nu de către papă pe seama dreptului de danie al pontifului. Regele angevin solicita ca numirea lui Ioan să fie conformă cu dreptul canonic, iar papa încuviințează.

Cea mai importantă acțiune de politică beneficală pe care a efectuat-o Inocențiu al VI-lea în Transilvania a fost confirmarea noului episcop, Dominic Széchy (1357-1368), nepotul celui precedent¹². Acesta era fiul lui Petru Szécsy, fratele fostului episcop Andrei al Transilvaniei¹³. Dacă ne referim la familia lui Dominic acesta a avut încă trei frați Nicolae¹⁴, Ivánka¹⁵ și Iacob. După moartea episcopului Andrei, capitlul Bisericii Transilvaniei a ignorat complet bula papală din 8 octombrie 1325, care preciza faptul că pontiful este cel care are dreptul exclusiv să îi desemneze pe episcopii de Pécs și Transilvania. Acest fapt a fost posibil datorită rudelor influente ale lui Dominic, care cel mai probabil, au sprijinit alegerea sa¹⁶. Despre Dominic se știe că s-a născut în 1317, însă nu s-au păstrat date despre pregătirea sa intelectuală. A fost instalat în funcția de prepozit de Alba Iulia la vârsta de 14 ani, de către unchiul său episcopul Andrei, ignorându-se și de această dată stipulațiile dreptului canonic în materie. Dominic l-a înlocuit astfel pe fostul prepozit Nicolae, care și-a găsit sfârșitul în bătălia zisă de la Posada (1330). Era evident că un tânăr de 14 ani nu putea să-și exercite legal și formal atribuțiile de prepozit, dar împuternicitul său se prezenta anual la Alba Iulia pentru preluarea părții convenite din venitul capitlului; prepozitul avea dreptul la o treime din venitul anual al capitlului. La aceasta se adăuga și o cincime din dijme, astfel că practic, primea cât opt canonici laolaltă¹⁷. Înaintând în vârstă, Dominic s-a aplecat asupra carierei ecleziastice devenit canonic de Agria și chiar vicar al episcopului de acolo, fără a renunța la prepozitura de Alba Iulia (*Dominicus p ep - situs ecclesie Transilvane et canonicus ecclesie Agriensis, vicariusque venerabilis in Christo patris N<icolai> dei et apostolica gratia episcopi dicte ecclesie Agiensis*¹⁸).

¹¹ *Ibidem*, p. 333.

¹² Acest fapt nu era unul neobișnuit, fiind o practică cu lară răspândire europeană. Pentru exemplificare oferim cazul diecezei de Córdoba: în anul 1350 la moartea episcopului Fernando Núñez de Cabrera, capitlul l-a ales pe cantorul Martín Jiménez de Argote, care era nepotul ierarhului defunct cf. Ana Arranz Guzmán, *Las elecciones episcopales durante el reinado de Pedro I de Castilla* în *España Medieval*, 2001, 24, p. 434.

¹³ Bossányi Árpád, *Regesta Supplicationum. A Pápai Kérvénykönyvek Magyar Vonatkozású Okmányai Avignoni Korszak, II. Kötet, VI. Ince Pápa 1352-1322. V Orbán Pápa 1362-1370. VII Kelemen EllenPápa 1378-1394*, Stephaneum Nyomda, Budapest, 1918, p. 233 (în continuare *Regesta Supplicationum II*).

¹⁴ Nicolae Szécsy, fratele mai mare al lui Dominic, a fost o personalitate marcantă a Ungariei în secolul al XIV-lea, deținând funcții de prim rang. Astfel, între 1342-1345 a fost mare stolnic și comite de Nógrád, între 1346-1349 a fost ban al Croației și Dalmației, între 1350-1355 ban de Severin. A îndeplinit funcția de jude al curții regale de mai multe ori (1355-1359, 1368-1372, 1381-1385) și ban al Slavoniei și Croației (1359-1368, 1373-1380). Cariera lui Nicolae a fost încununată în 1386, când, în timpul reginei Maria, a fost numit palatin al Ungariei, a doua funcție civilă ca importanță din regatul ungar. A acumulat o mare experiență militară participând la asediul Cracoviei din 1345, la campaniile napoleonice ale regelui Ludovic de Anjou și în războaiele cu litanienii. Temesváry, János, *Erdély Középkori Püspökei. Levéltári Kutatásai Alapján*, Cluj-Kolozsvár, 1922, p. 151, 175.

¹⁵ Ivánka Szécsy a fost comandantul cetății Gimes și mare paharnic. *Ibidem*, p. 151.

¹⁶ Temesváry János, *op. cit.*, p. 149.

¹⁷ *Ibidem*, p. 152.

¹⁸ *Ibidem*, p. 153, nota 22.

Dominic a înțeles faptul că nu putea fi prepozit al Transilvaniei fără aprobarea și girul papal, astfel că în 1345 s-a adresat papei Clement al VI-lea pentru reabilitare, venind cu rugămintea de a i se ierta faptul că fusese numit în mod necanonic. La 27 august 1345 papa i-a răspuns lui Dominic, precizând că numirea sa inițială a fost necanonică, dar acesta a stăpânit și stăpânește în continuare prepozitura Transilvaniei, bucurându-se de roadele financiare ale acesteia. Conform legislației canonice, sumele colectate de Dominic în perioada cât a deținut prepozitura în mod necanonic trebuiau să revină Sfântului Scaun. Clement al VI-lea îl iartă pe Dominic și îl scutește de plata daunelor, întărindu-l ca prepozit al Transilvaniei: *Îl numim din nou și pentru întâia dată îi dăm dreptul legiuit*¹⁹. Cu toate acestea Dominic trebuia să facă un gest de penitență, să contribuie cu 400 de florini pentru lupta împotriva turcilor. Prin gestul său papa Clement al VI-lea a adus în legalitate numirea lui Dominic ca prepozit al Transilvaniei.

Informații despre prepozitul Dominic în perioada 1345-1357 nu sunt disponibile, cert este faptul că el a fost ales de capitlu din Alba Iulia, episcop. Dominic a fost întărit de papa Inocențiu al VI-lea la 27 februarie 1357²⁰. Cu ocazia numirii sale ca episcop, Dominic a fost primul ierarh transilvan, care a vizitat Avignonul, reședința franceză a papilor²¹. În acest oraș, episcopul ales al Transilvaniei a primit consacarea oficială a papei și a fost sfințit de Pierre Bertrand du Colombier, cardinal episcop de Ostia²², în catedrala Notre Dame des Doms din Avignon. Pe 15 martie 1357, Dominic a plătit camerei apostolice suma de 1500 florini, obișnuită taxă de confirmare pentru episcopia Transilvaniei²³. La 9 mai 1357 el este menționat la Pont de Sorgues²⁴. Episcopul Dominic a fost prezent la 18 mai 1357 la Villeneuve les Avignon, reședința preferată a lui Inocențiu al VI-lea, care i-a acordat cu această ocazie o serie de privilegii. Astfel, episcopul a primit dreptul de a-și face testamentul²⁵, precum și o serie de indulgențe acordate tuturor credincioșilor, care vor vizita biserica Sfântului Mihail din dieceza Transilvaniei, în Joia Mare și la orice sărbătoare a arhanghelului²⁶. Prezența episcopului Transilvaniei la reședința papală poate fi interpretată și sub aspectul obligației vizitei *ad limina aps tolorum*. În cadrul acestei vizite obligatorii pentru orice ierarh, Dominic nu și-a uitat rudele și favoriții.

Inocențiu al VI-lea, spre deosebire de Clement al VI-lea, s-a implicat mai mult la nivelul ierarhiei capitulare. Astfel, la 27 aprilie 1357 la cererea regelui Ludovic de Anjou, papa l-a numit în importantul post de prepozit al Bisericii Transilvaniei, pe capelanul regal, Ioan de Strigoniu (*Johanni s dicti de S rigni u*²⁷). În mod automat acesta primea canonicatul și prebenda ce au parținut fostului prepozit devenit episcop.

¹⁹ *Documente privind istoria României, seria C Transilvania*, veacul XIV, vol. IV (1341-1350), Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1955, p. 249.

²⁰ Konrad Eubel *Hierarchia Catholica Medii Aevi sive Sumorum Pontificum*, S.R.E. *Cardinalium Ecclesiarum Antistitum Series Ab Anno 1198 Usque Ad Annum 1431 Perducta E Documentis Tabularii Praesertim Vaticanis Collecta, Digesta, Edita Per Conradum Eubel, Monasterii Sumptibus et Typis Librariae Regensbergianae*, 1913, p. 492; *Documenta Romanae Historica, seria C Transilvania*, vol. XI, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p. 92 (în continuare DRH C, XI), Ferenczi, Sándor, *A Gyulafehérvári (Erdélyi) Főegyházmege Történeti Papi Névtára*, Budapest-Kolozsvár, 2009, p. 129.

²¹ Adrian Andrei Rusu, *op. cit.*, p. 36.

²² Temesváry János, *op. cit.*, p. 156; DRH C, XI, p. 115; Ferenczi Sándor, *op. cit.*, p. 129; Jakubinyi György, *op. cit.*, p. 24.

²³ *Ibidem*, p. 159.

²⁴ DRH C, XI, p. 128.

²⁵ *Ibidem*, p. 136.

²⁶ DRH C, XI, p. 136.

²⁷ *Regesta Supplicationum*, p. 303.

Dacă postul de prepozit a ajuns la un apropiat al regelui, postul de cantor a fost solicitat de episcopul Dominic pentru o rudă de-a sa. La 18 mai 1357 el a cerut și a primit de la papă pentru nepotul său, Nicolae al lui Simion (acesta era fiul fratelui său) un canonicat în capitlul transilvan²⁸. La 24 martie 1358 Dominic a cerut de la Inocențiu al VI-lea pentru nepotul său postul de cantor. Din documentul papal de numire reiese că, la data numirii, Nicolae al lui Simion îndeplinea sarcina de secretar și împuternicit al episcopului Transilvaniei la curia papală, deci se afla la Avignon²⁹. La 30 ianuarie 1361 Inocențiu al VI-lea l-a confirmat pe nepotul episcopului, ca arhidiacon de Ozd³⁰. Din acest ultim act rezultă că mai deținea un canonicat și o prebendă la Alba Regală.

La cererea episcopului Dominic, care dorea să-și impună apropiații în posturi cheie din capitlu, Inocențiu al VI-lea la numit la 18 mai 1357 pe Vincențiu al lui Dumitru (*Vincentio Demetrii*), capelan episcopal, ca arhidiacon de Dăbâca. Documentul papal de numire atestă și contextul acestei numiri: fostul arhidiacon, Mihail zis Tonsus (*Michael dicto Tonsus*) a intrat în ordinul premonstratens. Vincențiu trebuia să renunțe la arhidiaconatul de Ugocea al cărui titular era, dar își putea păstra canonicatul și prebenda în capitlul transilvan³¹. Un alt apropiat al noului episcop, care a primit un post important a fost Simion al lui Simion de Teiuș (*S nio*), care la cererea lui Dominic, a fost numit de papă, la 25 aprilie 1357, arhidiacon de Crasna. Acesta mai deținea un canonicat în Biserica din Vác³². El va deveni canonic în capitlul transilvan abia în 1363. Despre el se știe că a studiat la Universitatea din Padova. O altă rudă de-a episcopului Dominic a fost gratificată de papă, la cererea ierarhului, cu arhidiaconatul de Ozd. La 18 mai 1357 Inocențiu al VI-lea l-a desemnat pe Petru al lui Dionisie în respectivul post ecleziastic, care rămăsese vacant după moarte fostului titular, Ioan Zeka³³. La 24 martie 1358 papa Inocențiu al VI-lea l-a numit arhidiacon de Solnoc pe Nicolae al lui Gheorghe, la cererea episcopului Dominic. Postul era vacant prin decesul titularului Toma zis Custode³⁴. După cum deja am mai precizat arhidiaconii erau și canonici ai capitlului catedral.

În afara demnităților capitulare și a arhidiaconale, Inocențiu al VI-lea a făcut și numiri de simpli canonici. Astfel, la 18 mai 1357 Andrei al lui Petru, parohul de Teaca (azi jud. Bistrița-Năsăud) cere și obține de la papă un canonicat și o prebendă în Biserica Transilvaniei rămasă libere după moartea lui Chama, prepozitul Bisericii din Bács (arhidieceza Caloce). Andrei mai deținea, pe lângă biserica parohială din Teaca, un canonicat la Alba Regală (dieceza Veszprém)³⁵. La 20 decembrie 1358 Inocențiu al VI-lea acordă un canonicat în Biserica Transilvaniei lui Nicolae al lui Rudolf, parohul din Brașov³⁶. Benedict, solul regelui Ungariei la Avignon, cere și obține de la papă, pentru Iacob al lui Andrei, cleric din Alba Regală, un canonicat în Biserica Transil-

²⁸ DRH C, XI, p. 139.

²⁹ *Ibidem*, p. 258.

³⁰ *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XII, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 13 (în continuare DRH C, XII).

³¹ *Regesta Supplicationum II*, p. 304.

³² *Ibidem*, p. 302.

³³ *Ibidem*, p. 304.

³⁴ DRH C, XI, p. 258.

³⁵ DRH C, XI, p. 137.

³⁶ *Ibidem*, p. 342.

vaniei la 18 mai 1359³⁷. Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei cere și obține de la papă, la aceeași dată, un canonicat în capitlul transilvan pentru nepotul său, Pavel al lui Nicolae, cleric din dieceza Agria³⁸. La 21 ianuarie 1362 Inocențiu al VI-lea în Transilvania l-a numit pe Nicolae, canonic al Bisericii Transilvaniei³⁹.

Papa Inocențiu al VI-lea a făcut și unel numiri în simple posturi de preot paroh. Acest fapt arată întinderea politicii beneficale a pontifilor francezi. La 11 februarie și 10 martie 1358 clericul Petru al lui Wilhelm, paroh de Turda, cere să fie numit de papă în parohia de Bistrița. Prelatul preciza că este dispus să renunțe la parohia din Turda⁴⁰. În documentul din 10 martie 1358 se precizează că biserica parohială din Bistrița este liberă ca urmare a faptului că fostul pleban, Iudocus a fost numit prepozit al bisericii din *Castri Ferrei* din dieceza Győr⁴¹. Ulterior, parohul de Bistrița a ajuns episcop de Vác⁴². La 10 martie 1358 îl numește pe Nicolae Malech, pleban al bisericii Sf. Nicolae din Bistrița (*plebanatu ecclesie sancti Nicolai de Bistrichia Transilvanensis diocesis*) preot din dieceza Zagreb⁴³. O posibilă explicație pentru acest fapt existența a 2 parohi la Bistrița ar fi mărimea parohiei, care reclama existența a doi parohi.

La 29 mai 1358 papa îl confirmă ca paroh al bisericii Sf. Nicolae din Turda, pe Ioan al lui Ștefan, această parohie fiind vacantă în urma morții lui Ioan Mikee⁴⁴.

Alături de beneficiile ecleziastice nominalizate direct, Inocențiu al VI-lea a acordat la 19 august 1356 lui Ioan al lui Nicolae, cleric din dieceza Transilvaniei un beneficiu ecleziastic nenominalizat, care ține de dreptul de danie al episcopului Transilvaniei, beneficiu al cărui venit anual nu poate fi mai mare de 25 de mărci de argint, dacă are și sarcina păstoririi sufletelor sau de 18 de mărci de argint, dacă este fără această îndatorire⁴⁵.

Papa Urban al V-lea a numit un episcop al Transilvaniei, pe Dumitru în 1368. Noul diecezan era o persoană apropiată regelui Ludovic I de Anjou, care cel mai probabil, a jucat un rol important în această desemnare. Dumitru a fost primul episcop al Transilvaniei, în alegerea căruia capitlul catedral nu a mai jucat niciun rol, numirea sa fiind rezultatul voinței papale. Acest fapt s-a făcut în baza actului de rezervare din 1325. Dumitru a fost de origine modestă, dar a ajuns în anturajul curții regale ungare, fiind crescut împreună cu viitorul rege Ludovic de Anjou, ulterior având o carieră politico-eleziastică de excepție. Astfel, în 1356 devine păstrătorul sigiliilor regatului ungar, iar din 1359, vistier. Cariera sa ecleziastică a început în 1363 cu postul de canonic de Pécs, iar ulterior a fost numit prepozit de Agria. Din 1364, Dumitru a fost episcop de Sirmium⁴⁶. La 28 iunie 1368 a fost numit episcop al Transilvaniei de către papa Urban al V-lea, fiind transferat la Alba Iulia din postul de episcop de Sirmium⁴⁷.

³⁷ *Ibidem*, p. 387.

³⁸ *Ibidem*, p. 388.

³⁹ DRH C, XII, p. 63.

⁴⁰ DRH C, XI, p. 227, 250.

⁴¹ Regesta Supplicationum II, p. 326.

⁴² În 5 mai 1376 acesta este sfințit episcop de Vác cf. K. Eubel, *op. cit.*, p. 512.

⁴³ Regesta Supplicationum II, p. 328.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 335.

⁴⁵ DRH C, XI, p. 33.

⁴⁶ Markó László, *A magyar állam főméltóságai Szent Istvántól nap jainkig*, Helikon, Budapest, 2006, p. 307. Facem precizarea ca la numirea sa ca episcop de Sirmium, Dumitru era doar subdiacon cf. Ferenczi Sándor, *op. cit.*, p. 41.

⁴⁷ Konrad Eubel, *op. cit.*, p. 492.

Din cauza îndatoririlor de la curtea regală (a deținut și funcția de secretar cancelar al regelui Ludovic de Anjou-*secretarius cancellarius*⁴⁸), Dumitru nu a locuit permanent în palatul episcopal din Alba Iulia, iar activitatea sa concretă de episcop nu s-a remarcat prin acțiuni deosebite. La 23 ianuarie 1376 papa Grigore al XI-lea l-a transferat pe Dumitru, la conducerea diecezei de Zagreb (1376-1378)⁴⁹, devenită vacantă prin decesul episcopului Ștefan. În 1378, după moartea arhiepiscopului Ioan de Surdis, Dumitru a fost numit arhiepiscop de Strigoniu și primat al Ungariei (1378-1387). În același an, la consistoriul din 18 octombrie, papa Urban al VI-lea îl creează cardinal preot al bisericii Quattro Santi Coronati din Roma⁵⁰. El a rămas fidel regelui Ludovic, care l-a numit cancelar al curții regale, iar în calitate sa de arhiepiscop primat a deținut și postul de comite perpetuu de Strigoniu⁵¹.

Pentru perioada pontificatului lui Urban al V-lea documentele interne pomenesc numirea doar a doi canonici noi, dintre care unul a obținut postul printr-un schimb cu un alt canonic. Astfel, la 31 august 1363 Urban al V-lea aproba schimbul demnităților între Toma al lui Simion, canonic al Bisericii Transilvaniei și prepozit al bisericii Sfântul Toma din Dealul Strigoniului și Simion al lui Simion, canonic de Vác și arhidiacon de Crasna. Potrivit înțelegerii aprobate de papalitate, cei doi au schimbat între ei canonicatele⁵². Celălalt canonic numit de Urban al V-lea a fost Ladislau al lui Andrei numit la 24 februarie 1368⁵³.

Politica beneficală de amplitudine redusă a lui Urban al V-lea la nivelul capitlului transilvan se explică prin masivele intervenții ale predecesorilor săi Clement al VI-lea și Inocențiu al VI-lea, care cel mai probabil au acoperit toate posturile de canonic alături de prebende aferente. Din epoca lui Urban al V-lea se păstrează, în legătură cu politica beneficală a papalității în Transilvania un document excepțional, prin care pontiful francez îl numea pe abatele de Cluj-Mănăștur. Acesta este singurul act de acest fel conservat în timpul papalității de Avignon și demonstrează ingerința papală inclusiv la nivelul beneficiilor abațiale (regulare). Astfel, la 2 mai 1369, Urban al V-lea l-a numit abate de Otto Gerard de Coppertot, călugăr la mănăstirea Sf. Benedict din Potzenwardin (dieceza Pécs). Papa a luat această măsură deoarece fostul abate Brixius a decedat. Referitor la numirea abatelui de Cluj-Mănăștur, Urban al V-lea preciza: *am găsit cu cale îndeosebi la acea dată să păstrăm pe seama hotărârii noastre numirea abatelui acelei mănăstiri, socotind de pe atunci ca zadarnică și fără putere orice potrivnică măsură care, fie cu știință, fie fără știință, s-ar lua de către cineva, bizuit pe vreo autoritate, oricare ar fi aceasta privitor la cele de mai sus*⁵⁴.

Considerații finale. Bilanțul politicii beneficale promovată de Inocențiu al VI-lea la nivelul Bisericii Transilvaniei comportă următoarele considerații. El a numit un episcop, 11 canonici, 3 preoți parohi, a acordat unui cleric un beneficiu nespecificat. Dintre cei 11 canonici unul a fost prepozitul capitlului, unul a fost numit cantor,

⁴⁸ *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XV, Ed. Academiei Române, București, 2006, p.6.

⁴⁹ Jakubinyi György, *op. cit.*, p. 24.

⁵⁰ Temesváry János, *op. cit.*, p. 193; Pál Engel, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale 895-1526*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2006, p. 217.

⁵¹ *Ibidem*, p. 192.

⁵² DRH C, XII, p. 161.

⁵³ *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XIII, Ed. Academiei Române, București, 1994, p.456.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 592.

4 au îndeplinit și funcția de arhidiacon. Se remarcă faptul că noul episcop numit de papa Inocențiu al VI-lea, Dominic Széchy și-a promovat rudele și apropiații în posturi bisericești cheie. Astfel, el a intervenit la papă de 5 ori pentru a-și promova apropiații. Alte personaje, care au solicitat mila papală, în sensul acordării de beneficii eclesiastice pentru apropiați, au fost regele Ungariei, Benedict, solul regelui Ungariei și Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei. Papa Urban al V-lea a făcut doar două numiri de canonici.

THE BENEFICIAL POLICY OF POPES INNOCENT VI AND URBAN V IN THE DIOCESE OF TRANSYLVANIA (1342-1352). (Summary)

The aim of this study is to present and analyse the involvement of popes Innocent VI and Urban V in the appointments of the various religions benefits in the diocese of Transylvania. The key moment of this enterprise, as well as its departure point, was represented by the papal acts on October 8th 1325, through which pope John XXII reserved his exclusive right to appoint the bishops of Győr, Oradea, Pécs and Transylvania. Starting from this moment, which marks the official beginning of the papal involvement in the Eastern Hungarian dioceses, the French pontiffs substituted themselves to the local church institutions in granting the various ecclesiastical positions. The most intense beneficial policy in the diocese of Transylvania was led by pope Clement VI, who appointed 20 canons. Innocent VI continues the active beneficial policy of this predecessor, intervening at the level of the Transylvania chapter by appointing 11 canons between. Over the period of time ruled by pope Urban V, the internal documents mention only two new canons appointed by the pontiff. In 1369 Urban V appointed the abbot of Cluj-Mănăstur. This two popes, unlike their predecessors appointed canons, especially from the kingdom of Hungary. The ecclesiastical benefits in the diocese of Transylvania were given by the popes at the intervention of some extremely influential persons, both laic and ecclesiastical, whose desire was to reward their close relatives or collaborators with such positions that granted financial income.

Cuvinte cheie: politică beneficală, Innocent VI, Urban V, dieceza Transilvaniei , canon, capitul.

Key Words: Beneficial policy, Innocent VI, Urban V, diocese of Transylvania, Canon, chapter.

ANEXĂ

Canonici numiți de papa Inocențiu al VI-lea în capitlul Bisericii Transilvaniei

Nr. crt.	Numele canonicului	Persoana care a intervenit pentru el	Anul numirii	Alte informații și observații
1	Ioan al lui Nicolae, lectorul Bisericii din Agria	Ludovic I de Anjou	13 iunie 1355	A fost numit arhidiacon de Târnava și mai deținea canonicate în Bisericile din Agria, Zagreb și Alba Regală.
2	Ioan de Strigoniu	Ludovic I de Anjou	27 aprilie 1357	A fost numit prepozit al Bisericii Transilvaniei, în locul lui Dominic, care a fost numit episcop.
3	Nicolae al lui Simion	Dominic, episcopul Transilvaniei	18 mai 1357 24 aprilie 1358	Era nepotul de frate al episcopului; în 1357 a fost numit canonic, iar în 1358 cantor. A fost secretar și împuternicit al episcopului Transilvaniei. La 30 ianuarie 1361 este confirmat de papă ca arhidiacon de Ozd.
4	Vincentiu al lui Dumitru, arhidiacon de Ugocea	Dominic, episcopul Transilvaniei	18 mai 1357	A fost numit arhidiacon de Dăbâca, trebuind să renunțe la arhidiaconatul de Ugocea. A fost capelanul episcopului Transilvaniei
5	Petru al lui Dionisie	Dominic, episcopul Transilvaniei	18 mai 1357	Beneficiarul era ruda episcopului și a fost numit arhidiacon de Ozd.
6	Andrei al lui Petru		18 mai 1357	Beneficiarul era paroh de Teaca și mai avea un canonicat la Alba Regală
7	Nicolae al lui Gheorghe	Dominic, episcopul Transilvaniei	24 martie 1358	A fost numit arhidiacon de Solnoc
8	Nicolae al lui Rudolf		20 decembrie 1358	Beneficiarul era paroh de Brașov.
9	Iacob al lui Andrei, cleric din Alba Regală	Benedict, solul regelui Ungariei	18 mai 1359	
10	Pavel al lui Nicolae, cleric din dieceza Agria	Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei	18 mai 1359	Beneficiarul era nepotul voievodului Transilvaniei
11	Nicolae		21 ianuarie 1362	

Canonici numiți de papa Urban al V-lea în capitlul Bisericii Transilvaniei

Nr. crt.	Numele canonicului	Persoana care a intervenit pentru el	Anul numirii	Alte informații și observații
1	Simion al lui Simion de Teiuș		31 august 1363	Acest personaj fost numit arhidiacon de Crasna de Inocențiu al VI-lea la 25 aprilie 1357, intervenind pentru el episcopul Dominic. Urban al V-lea a aprobat un schimb de canonicate între el și Toma al lui Simion. Potrivit schimbului, Simion devenea canonic al Transilvaniei, iar Toma canonic de Vác. A fost student la facultatea de arte liberale a universității din Padova.
2	Ladislau al lui Andrei		24 februarie 1368	